

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ МІЖ ОСОБИСТІСНИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ СУБ'ЄКТА ЮНАЦЬКОГО ВІКУ ТА ЙОГО ПРОВІДНИМ ДРАЙВЕРОМ

У статті розкрито результати емпіричного дослідження визначення взаємозалежностей між типом провідного драйвера особистості юнацького віку та її особистісними характеристиками (за психогеометричним тестом); наведено дані кореляційного аналізу, зроблено теоретичний аналіз отриманих результатів.

Ключові слова: драйвер, життєвий сценарій, юнацький вік, транзакційний аналіз, геометрична фігура.

Костина Т. А. Исследования взаимозависимости между личностными характеристиками субъекта юношеского возраста и его ведущим драйвером. В статье раскрываются результаты эмпирического исследования взаимосвязей между типом ведущего драйвера субъектом юношеского возраста и его личностными характеристиками (за психогеометрическим тестом); представлены данные корреляционного анализа, сделан теоретический анализ полученных результатов.

Ключевые слова: драйвер, жизненный сценарий, юношеский возраст, транзактный анализ, геометрическая фигура.

Kostina T. O. Study of Interdependence Between Personal Characteristics of the Subject of Juvenile Age and its Leading Driver. The results of empirical interdependence research between the type of the leading driver of the juvenile age person and its personal characteristics are presented in the article. The data of the correlation analysis between types of drivers is presented. The theoretical analysis of the received results is made.

Key words: driver, life-script, juvenile age, transactional analysis, geometrical figure.

Постановка наукової проблеми та її значення. У психологічній науці все більшого значення набувають дослідження, що визначають пошук взаємозв'язків між різними психологічними характеристиками індивіда. Втілюючи в теоретичних та прикладних аспектах принцип системності (зокрема в дослідженнях життєвого шляху особистості), такі наукові розробки дають можливість більш глибокого розуміння процесу розгортання життєвого сценарію особистості.

Сьогодні у вітчизняній та зарубіжній літературі недостатньо висвітлено питання можливостей поєднання різних методологічних поглядів (зокрема, інтеграція теорії ТА з іншими теоретичними розробками) щодо виділення детермінувальних факторів формування та

розгортання життєвого сценарію особистості. Тому **метою** цієї статті є дослідження взаємозв'язку вибору геометричної фігури та типу провідного драйвера особистості юнацького віку.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Поняття драйвер розроблено в теорії транзакційного аналізу і має вагомє значення у дослідженні життєвого сценарію особистості. Драйвер – це характерний набір поведінкових реакцій, що розгортаються у часовому проміжку від частки секунди до декількох секунд [9, 365]. На сьогодні вчені виділяють п'ять драйверів: Будь Досконалим, Подобайся Іншим, Уперто Намагайся, Будь Сильним, Поспішай. Кожен із п'яти драйверів накладає свій відбиток на поведінку людини. Драйвер – це «специфіка» реагування на певну ситуацію, певний набір поведінкових, емоційних проявів. Проблемою дослідження драйверної поведінки займалися Е. Берн, Т. Кейлер [1; 9].

У ході теоретичного аналізу проблематики нашого дослідження ми припустили наявність взаємозв'язку між типом геометричної фігури (яку обирає респондент) та типом провідного драйвера особистості. Таке припущення зумовлено наявністю схожості інтерпретацій щодо типу провідного драйверу та вибором провідної фігури індивіда. Кожен драйвер та кожна фігура співвідносяться із певним типом особистості, точніше, із певними домінантними рисами характеру та особливостями поведінки.

Результати емпіричного дослідження. Для проведення емпіричного дослідження ми обрали дві методики: 1) «Слідами свого драйвера» (визначення типу провідного драйвера) [2]; 2) психогіометричний тест за С. Деллінгером в адаптації А. Алексєєва та Л. Громової [7].

Зв'язки виявляли за допомогою кореляційного дослідження з використанням коефіцієнта рангової кореляції Спірмена із застосуванням комп'ютерної програми SPSS Statistics 17.0 [5; 8].

В емпіричному дослідженні, що проводилося на базі Академії муніципального управління (м. Київ), узяло участь 147 респондентів 1–4 курсів ($n = 147$).

Процедура дослідження охоплювала тестування респондентів (за зазначеними методиками), аналіз та інтерпретацію даних. Тестування проводилося у два етапи: респондентам пропонували 1) заповнити бланк із запитаннями (методика «Слідами свого драйвера»); 2) здійснити ранжування запропонованих геометричних фігур (трикутник, коло, квадрат, прямокутник та зигзаг). Останнє мало відбу-

ватись таким чином: № 1 – фігура, що подобається найбільше, № 2 – та, що подобається після першої, № 3 – обрати фігуру, що «дратує», не подобається респонденту (психометричний тест за С. Деллінгером в адаптації А. Алексєєва та Л. Громової).

Надійність та валідність результатів забезпечували загальна процедура проведення дослідження, підбір відповідних методик, репрезентативність експериментальної вибірки, застосування статистичних критеріїв. Репрезентативність вибіркової сукупності забезпечували:

1) кількісний склад ($n = 147$, що перевищує мінімальний поріг для отримання надійних даних $n < 50$) [5];

2) якісний склад: віковий діапазон (18–23 роки) охоплює межі юнацького віку (відповідає предмету дослідження); статевий розподіл (кількість дівчат та хлопців майже однакова); напрям навчання (респонденти належать до різних спеціальностей: «Психологія», «Менеджмент організацій», «Міське господарство») [3; 5].

У дослідженні взяли участь студенти, що навчаються у вищому навчальному закладі (віком від 18 до 23 років). За статевими характеристиками сукупна вибірка ($n = 147$) поділилася так: 65 чоловіків (44,2 %) та 82 жінки (55,8 %). Для більшої наочності результати подано на рис. 1.

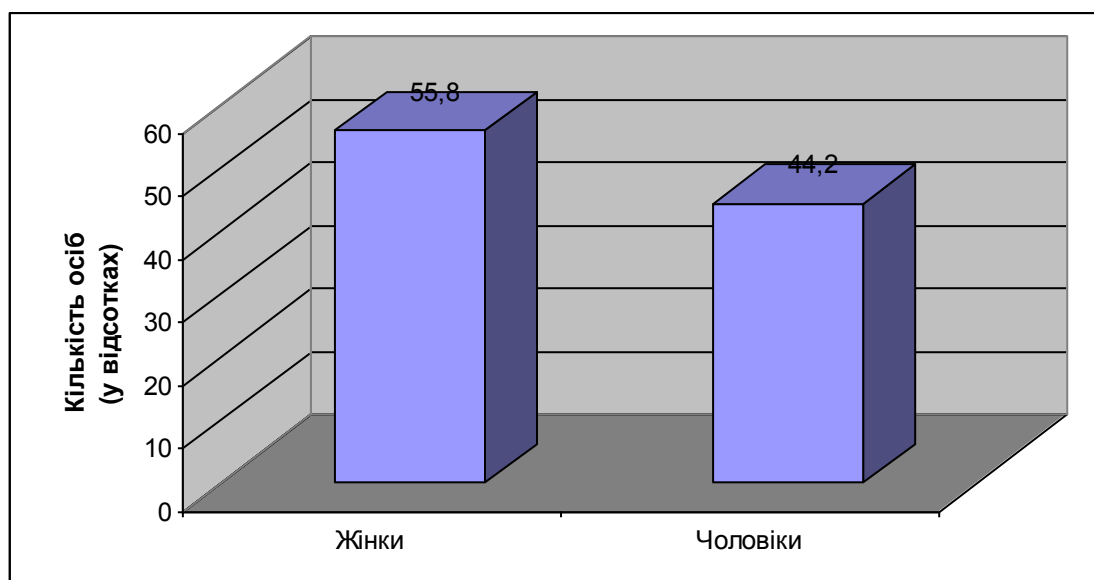

Рис. 1. Розподіл респондентів за статевою ознакою

Отже, за статтю респонденти розподілилися майже рівномірно (є деяка перевага жінок порівняно із чоловіками). Однак відмінність є незначною (у межах допустимої норми для отримання валідних даних) [5].

Розподіл за напрямом освіти має такий вигляд (рис. 2).

Як бачимо, за обраним професійним спрямуванням наша вибіркова сукупність розподілилася на три групи. Оскільки спеціальності відрізняються складом дисциплін та загальним спрямуванням («Менеджмент організацій» та «Міське господарство» мають економічне та фізико-математичне спрямування, на спеціальності «Психологія» більшість дисциплін – гуманітарні), такий розподіл дає можливість підвищити рівень репрезентативності вибірки стосовно генеральної сукупності (адже ми маємо не одну спеціальність, а три). Такий склад респондентів дає нам можливість виявити особливості та деякою мірою нівелювати відмінності щодо специфіки життєвого сценарію особистості й особливостей його усвідомлення, які пов'язані з індивідуальними відмінностями, зокрема із професійною спрямованістю.

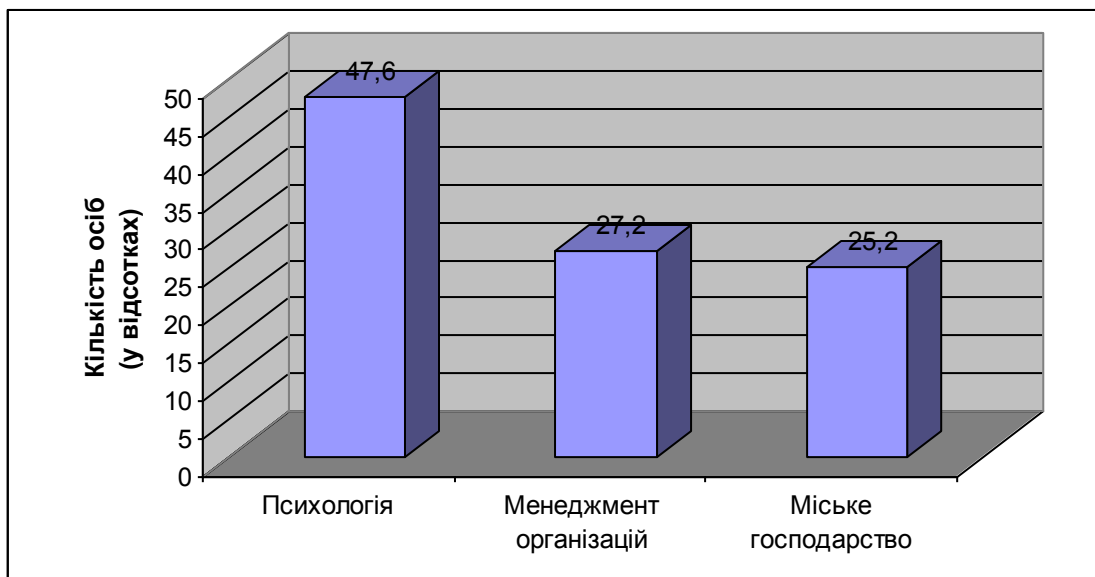

Рис. 2. Розподіл респондентів за напрямом здобуття освіти (спеціальність)

За віковими характеристиками вибіркова сукупність поділилася таким чином: 18 років – 35 осіб (23,8 %), 19 років – 47 осіб (32 %), 20 років – 42 особи (28,6 %), 21 рік – 18 осіб (12,2 %), 22 роки – одна особа (0,7 %), 23 роки – чотири особи (2,7 %). Середній вік досліджуваних становив 19,4 року (рис. 3).

Отже, найбільша кількість респондентів охоплює віковий діапазон від 18 до 20 років – 124 особи (84,4 %). Залишок 15,6 % (23 особи) охоплює вікові межі 21–23 роки. Ця вибірка є репрезентативною щодо предмета нашого дослідження (специфіка усвідомлення життєвого сценарію суб'єкта юнацького віку).

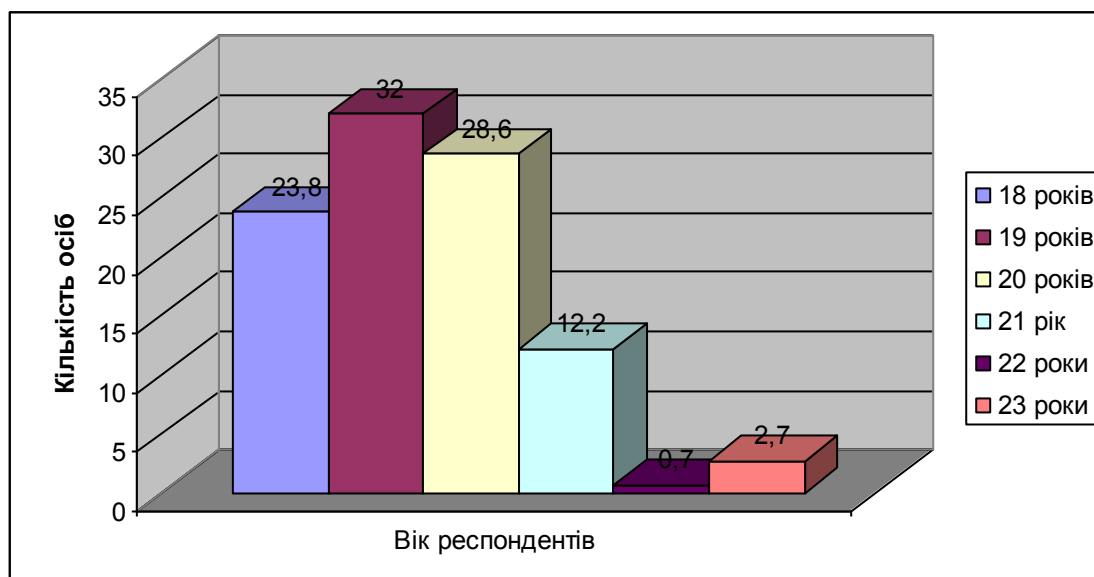

Рис. 3. Розподіл респондентів за віком (у відсотках)

У результаті кореляційного аналізу між типом драйвера за методикою «Слідами свого драйвера» та вибором геометричної фігури за психогеометричним тестом отримано значущі дані. Узагальнені результати кореляційного аналізу подано у таблиці 1. Зокрема, виявлено такі позитивні кореляції:

- між геометричною фігурою «коло» та драйвером Радуй Інших ($r = ,190$; $p = ,021$);
- між фігурою «квадрат» та драйвером «Будь Сильним» ($r = ,215$; $p = ,009$);
- між фігурою «зигзаг» та драйвером «Поспішай» ($r = ,199$; $p = ,016$).

Виявлено обернений кореляційний зв'язок між геометричною фігурою «квадрат» та драйвером «Поспішай» ($r = -,176$; $p = ,033$).

Між іншими геометричними фігурами та типами драйверів значущих кореляційних зв'язків не виявлено (див. табл. 1).

Позитивна взаємозалежність між геометричною фігурою «квадрат» та драйвером «Будь Сильним» ($r = ,215$; $p = ,009$) пояснюється відповідністю до характеристик властивостей людини, що має зазначений драйвер, а також обирає геометричну фігуру «квадрат» як таку, що подобається найбільше [9]. Нагадаємо, що для особистості, яка обирає «квадрат», властива наявність таких рис, як: акуратність, практичність, організованість, методичність, працьовитість, наполегливість, доведення розпочатого до логічного завершення. Домінантні установки для них – консерватизм, пунктуальність, методичність, обережність. Емоційна сухість, консерватизм в оцінках заважають

«Квадратам» встановлювати емоційні зв'язки. Схожі характеристики знаходимо щодо представників драйвера «Будь Сильним»: раціональність, інтегративність, чіткість у виконанні завдань. Основним проявом цього драйвера є «заборона» на почуття: свої власні та почуття інших людей. Отже, наше теоретичне припущення щодо наявності взаємозалежності між типом вибору геометричної фігури (у цьому випадку квадрат) та провідним драйвером особистості («Будь Сильним») було підтверджено.

Таблиця 1

Кореляційний аналіз між типами драйверів особистості та вибором геометричної фігури

Ро Спірмена	Тип геом. фігури / Тип драйвера	Трикутник	Коло	Квадрат	Прямокутник	Зигзаг
Коефіцієнт кореляції Знч. (2- стор) N	Будь Досконалим	—	—	—	—	—
Коефіцієнт кореляції Знч. (2- стор) N	Уперто намагайся	—	—	—	—	—
Коефіцієнт кореляції Знч. (2- стор) N	Поспішай	—	—	-,176* ,033 147		,199* ,016 147
Коефіцієнт кореляції Знч. (2- стор) N	Радуй Інших	—	,190* ,021 147	—	—	—
Коефіцієнт кореляції Знч. (2-стор) N	Будь Сильним	—	—	,215** ,009 147	—	—

Геометрична фігура «квадрат» також має обернену кореляцію з драйвером «Поспішай» ($r = ,199$; $p = ,016$). Для людини з цим провідним драйвером властиве постійне «поспішання» та високий рівень «зайнятості»: така особистість завжди перебуває в активному русі, здійсненні певних дій, планів тощо. Люди із цим драйвером можуть запізнюватися на ділові зустрічі, роботу. Це не люди деталей, вони мислять «глобально». Через велику завантаженість часто не встигають виконати усю роботу, припускаються помилок у процесі її виконання. Як бачимо, характеристики цього драйвера йдуть усупереч властивостям, що притаманні для людини «Квадрат». Отже, виявлений кореляційний зв'язок має певне теоретичне пояснення [7; 9].

У ході нашого емпіричного дослідження виявлено позитивну кореляцію між геометричною фігурою «коло» та драйвером «Радуй Інших» ($r = ,190$; $p = ,021$). Особистість, що ставить таку геометричну фігуру на першу позицію, має такі характеристики: зацікавленість у добрих міжособистісних стосунках (вони гарні комунікатори), для них найвища цінність – це люди. Для «Кола» характерна більша спрямованість на людей, ніж на справу. Вони важко переносять міжособистісні конфлікти, мають високий рівень чутливості та розвинену емпатію – здатність до співпереживання. Для драйвера «Подобайся Іншим» наявні схожі характеристики. Для таких людей властиве прагнення, щоб навколо усе було спокійно, безконфліктно. Провідною детермінантою для цього драйвера є бажання подобатися іншим, часто, будь-якою ціною, навіть за рахунок знецінювання власних переживань та прагнень. Поведінка таких людей зумовлена пошуком підтримки та схвалення з боку оточення. Провідною потребою для людини з драйвером «Подобайся Іншим» є спілкування. Як бачимо, простежується спільність у характеристиках між драйвером Подобайся Іншим та геометричною фігурою «коло». Тому виявлений кореляційний зв'язок може означати, що вибір інших геометричних фігур свідчить про наявність внутрішнього психологічного конфлікту.

Драйвер «Поспішай» має пряму взаємозалежність із геометричною фігурою «зигзаг» ($r = ,199$; $p = ,016$). Такий зв'язок можна пояснити відповідними схожими рисами, які притаманні драйверу «Поспішай» та геометричній фігурі «зигзаг». Так, для «зигзага» властива певна незалежність, «несхожість» на інших, прагнення виділитися. Їм важко працювати у добре структурованих ситуаціях і дотримуватися

строго фіксованих обов'язків та постійних способів дій. Такі люди нестримні, дуже експресивні, ексцентричні. Вони слабкі у виробленні конкретних деталей та не дуже наполегливі в доведенні справи до кінця (із втратою новизни втрачається їхній інтерес до ідеї). Спільним із фігурою «зигзаг» для драйвера «Поспішай» є «глобальність» мислення та незацікавленість у деталях. У таких людей завжди є певні плани, але не всі вони доводять до кінця (через брак часу та велику кількість планів). «Зигзаги» – це ідеалісти, тому головною перепорою у досягненні виступає їх певна неадаптивність та непрактичність [7].

Висновки. За результатами емпіричного дослідження з'ясовано статистично значущі кореляційні взаємозв'язки між типом провідного драйвера особистості та вибором геометричної фігури. Зокрема, виявлено позитивний зв'язок між геометричною фігурою «квадрат» та драйвером Будь Сильним, обернена кореляція спостерігається між «квадратом» та драйвером Поспішай. Наявна взаємозалежність між драйвером «Радуй Інших» та фігурою «коло». Існує прямий кореляційний зв'язок між геометричною фігурою «зигзаг» та драйвером «Поспішай».

Аналіз виявлених взаємозалежностей уможливорює поєднання різних теоретичних підходів щодо виділення психологічних особливостей індивіда, дає перспективу для більш глибоко розуміння специфіки формування та проявів життєвого сценарію особистості.

Список використаної літератури

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы : пер. с англ. / Э. Берн. – Екатеринбург : Литур, 2001. – 576 с.
2. Гюрс М. Умение договариваться: руководство для тренеров : пер. с нем. / Манфред Гюрс, Клаус Новак. – М. : Вершина, 2006. – 416 с.
3. Дружинин В. Н. Экспериментальная психология : учеб. для вузов / В. Н. Дружинин. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2008. – 320 с.
4. Мухина В. С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество : [учеб. для студ., обучающихся по пед. спец.] / В. С. Мухина. – 7-е изд., стер. – М. : Академия, 2003. – 456 с.
5. Наследов А. Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных : [учеб. пособие] / А. Д. Наследов. – 3-е изд., стер. – СПб. : Речь, 2008. – 392 с.
6. Обухова Л. Ф. Возрастная психология : [учеб. пособие для студ. вузов] / Л. Ф. Обухова. – 3-е изд. – М. : Пед. о-во России, 2003. – 443 с.

7. Практическая психодиагностика. Методики и тесты : [учеб. пособие] / ред.-сост. Д. Я. Райгородский. – Самара : Изд. дом «БАХРАМ-М», 2002. – 672 с.
8. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : ООО «Речь», 2007. – 350 с.
9. Стюарт Й. Основы ТА: Транзакційний аналіз : пер. з англ. / Й. Стюарт, В. Джойс. – К. : ФАДА, ЛТД, 2002. – 393 с.
10. Шаповаленко И. В. Возрастная психология (Психология развития и возрастная психология) / И. В. Шаповаленко. – М. : Гардарики, 2005. – 349 с.